

sodelovati v etični razpravi o področju človeške genetike resne pomisleke izrazil Philip Ball, kemik in fizik ter pisec številnih prispevkov in knjig o znanosti. Razmišljanje je bilo objavljeno 21. septembra leta 2015 v britanskem dnevniku *Guardian*.

Obe izjavi sta problematični. V prvi vrsti prostodušno pripovedujeta, da je »edina« naloga znanstvenikov raziskovanje, torej »produkcija« védenja, o etični sprejemljivosti, odgovornosti in širših družbenih posledicah njihovih spoznanj pa naj razmišljajo drugi.

Toda ločevanje védenja od etike je »nesprejemljivo« in »popolnoma napačno«, je v sklepnem poglavju svoje knjige *Naključje in nujnost* (1970), ki je namenjeno etiki védenja in socialističnemu idealu, zapisal francoski biokemik in molekularni biolog ter Nobelov nagrajenec za fiziologijo ali medicino za leto 1965 Jacques Monod (1910-1976). Monod je bil prepričan, da vsako človekovo dejanje, tudi jezikovno, zaznamuje neizogibni preplet etičnega razmerja - z drugo besedo vrednotenja - in védenja. Poleg tega je že sama predpostavka o objektivnosti kot tisti »bistveni lastnosti« vsakega »pravega, resničnega« védenja lahko »le« *svobodna etična izbira* in ne nekaj, kar bi kot sklep izviralo iz samega védenja. Brez predpostavljenega - torej *vnajprej* postavljenega in *vnajprej* izbranega - načela objektivnosti »pravega, resničnega, objektivnega« védenja namreč sploh ne bi bilo. *Objektivno védenje* je tako postalo *temeljna* in *najvišja vrednota* v trenutku, ko se je novoveški človek dokončno zavedel, da so vsi bogovi mrtvi, da v nobeni religiji, nobenem mitu in nobenem filozofskem sistemu ne more več najti varnega zavetja, »da je sam v brezčutni neskončnosti vesolja«, da je »v njem vzniknil le po naključju«, da »njegova usoda in njegova dolžnost nista zapisani nikjer« in da se mora - metaforično povedano - o »duhovnem kraljestvu zgoraj ali duhovni temi spodaj« odločiti popolnoma sam.

Temelj človekovega »duhovnega kraljestva« je po Monodu lahko le etika pravega objektivnega védenja. Da bi to »duhovno kraljestvo« bolje razumeli, se moramo spomniti vsaj spoznanj italijanskega filozofa, zgodovinarja in pravnika Giambattista Vica (1668-1744), nemških filozofov Martina Heideggerja (1889-1976) in Hansa-Georga Gadamerja (1900-2002) ter čilskega biologa Humberta Maturane (1928-). Maturana je bil prepričan, da je spoznavanje temeljna biološka lastnost vseh živih

organizmov. Heidegger in Hans-Georg Gadamer sta spoznavanje - in z njim povezano razumevanje - imela za človekov bivanjski način. Vsi trije so zavračali možnost eksistence oziroma resničnosti, ki bi bila neodvisna od človeka kot spoznavajočega bitja. Že Vico je trdil podobno: »Spoznavajoči človek lahko spoznava le dejstva, dejstva pa so stvari, ki jih je ustvaril spoznavajoči človek sam.« Maturana je na podlagi podobnega razmišljanja zato lahko izpeljal sledeči *etični sklep*: ker so vse stvari spoznavne bitnosti, z drugimi besedami človekove razlage, je človek tudi *odgovoren* za vse. Maturana pa je razmišljal še naprej. Ker ima vsak opazovalec neizogibno svoj pogled na resničnost oziroma svoje védenje o njej, ni mogoče več govoriti o enem svetu, ampak je treba priznati, da jih obstaja več. V tem »pluralizmu« svetov lahko ljudje ustvarjajo *skupni svet* le v medsebojnem razumevanju. Druga beseda za to je sožitje - njegov temelj pa soglasje oziroma, natančneje povedano, *skupno védenje*. Monod je to imenoval znanstveni socialistični humanizem, »transcendentno kraljestvo idej, védenja in ustvarjanja - kraljestvo, ki je v človeku, kraljestvo, kjer bi človek, postopno osvobajajoč se materialnih omejitev in sleparske odvisnosti od 'malikov', končno lahko zaživel avtentično, samoniklo življenje.« Zdad se lahko vrnemo k izjavi molekularne biologinje Kathy Niakan, druga izjava je samo njena varianta: »O tem, kaj je sprejemljivo, odloča družba: znanost lahko le pove, kaj bi bilo možno.«

Kritično razmišljanje pisca članka v *Guardianu* Philipa Balla o sporni izjavi Kathy Niakan in etičnih vidikih biotehnologije je nenavadno podobno zapisanim spoznanjem Monoda in Maturane, zato ga velja kot sklep navesti v celoti: »Človek (še) nima jasnega moralnega okvirja, da bi lahko razpravljal o možnostih, ki jih ponuja genetika, zato prepogosto išče odgovore v starih miselnih vzorcih v religiji, mitih ali kakšnih drugih ideologijah. *Zato ni dovolj reči, da »mora družba odločiti, kaj je sprejemljivo« - kot da bi znanost bila nekakšna moralno ravnodušna dejavnost, ki bi bila neodvisna od takih razmišljanj. Znanstveniki ne smejo ukazovati niti ne smejo biti nenažirani in ravnodušni. Skupaj z ostalo družbo morajo šele odkriti, kako naj odkrito, razumsko in občutljivo razmišljajo o vprašanih, ki nam jih zastavljajo možnosti biotehnologije in na katera dosedanje bioetične razprave še niso dale ustreznih odgovorov.*«

Tomaz Sajovic